

УДК 338.3

Гайбура Ю. А.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Кам'янець-Подільський, Україна

E-mail: hayburay@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2267-4968

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА:
СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ****Анотація**

У статті обґрунтовано теоретичні аспекти сутності й значення фінансово-економічного потенціалу підприємства в умовах негативних впливів. Аналіз наукової думки щодо категорії фінансово-економічного потенціалу показав наявність різних підходів та оцінок.

Установлено, що фінансово-економічний потенціал підприємства формується на базі функціонального взаємозв'язку фінансового й економічного потенціалів з урахуванням специфічних особливостей кожного з них.

Систематизовано підходи до визначення змісту понять «економічний потенціал підприємства» й «фінансовий потенціал підприємства», які взаємодіють і доповнюють один одного, створюючи комплексне уявлення про фінансово-економічний потенціал підприємства. Це підкреслює актуальність і значимість фінансово-економічного потенціалу як інструмента управлінського аналізу та прийняття рішень, особливо в умовах нестабільності й трансформацій.

З'ясовано, що фінансово-економічний потенціал пов'язаний із процесом залучення фінансових ресурсів, їх використання, а також тісно пов'язаний з інвестиційним складником стратегії підприємства. Визначено, що фінансово-економічний потенціал не варто ототожнювати з фінансовими ресурсами, оскільки він є значно ширшим поняттям і формує механізм динамічної трансформації ресурсів у результати діяльності підприємства.

Поглиблено розуміння фінансово-економічного потенціалу виокремлення реалізованого складника (який уже використовується підприємством) і резервного (який можна активувати в майбутньому), що є важливим для прийняття виважених управлінських рішень з метою забезпечення успішного розвитку та стійкості підприємства в умовах ринкової конкуренції.

Установлено, що повномасштабне вторгнення суттєво позначається на формуванні фінансово-економічного потенціалу підприємств, визначаючи нові реалії та виклики для бізнес-середовища.

Ключові слова: підприємство, економічний потенціал підприємства, фінансовий потенціал підприємства, ресурси, фінансово-економічний потенціал підприємства, бізнес-середовище.

Вступ. Нестабільність національної економіки, недостатній обсяг залучених іноземних інвестицій і залежність від зовнішніх кредиторів та інші негативні ризики мають значний вплив на господарську діяльність вітчизняних підприємств, що обмежує їхнє зростання й розвиток, адже саме економічний розвиток суб'єктів підприємницької діяльності України є одним із найважливіших складників вітчизняної господарської системи в сучасних умовах. Тому для покращення й активації господарської діяльності підприємств різних форм власності є забезпечення розвитку їхнього фінансово-економічного потенціалу. Конкурентні переваги підприємства на ринку та його фінансово-економічний потенціал є одним із основних складників загального економічного розвитку країни, що сприятиме зростанню підприємницької діяльності в умовах викликів і загроз.

Метою роботи є дослідження науково-теоретичних аспектів дефініції фінансово-економічного потенціалу підприємства та його значення в сучасному економічному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансово-економічний потенціал підприємства є основним фактором, що визначає його стійкість до змін у ринковому середовищі, платоспроможність і конкурентоспроможність у сучасних умовах господарювання. Формування ефективного фінансово-економічного потенціалу характеризується сукупністю аспектів і підходів, які ґрунтуються на теоретичному розумінні його сутності.

Досить часто в дослідженнях вітчизняних і закордонних учених-економістів фінансово-економічний потенціал розглядається як окремі компоненти загального потенціалу або як його складники, тобто фінансовий та економічний потенціал.

Щодо розкриття сутності економічного потенціалу підприємства науковці виокремлюють різноманітні наукові підходи, виходячи із двох ключових аспектів: з погляду ресурсів і як потенціал, що включає здатності, можливості й резерви для розвитку й діяльності суб'єкта господарювання.

Так, О. Арєф'єва й Д. Долженко вважають, що «економічний потенціал підприємства можна розглядати як сукупність ресурсів, можливостей, компетенцій і стратегічних резервів, які підприємство може мобілізувати та використовувати для досягнення своїх цілей і забезпечення стійкого розвитку в умовах транспарентності націо-

нального економічного середовища. Це поняття включає в себе фінансові ресурси, технічний потенціал, кадровий потенціал, інтелектуальні ресурси, ринкові можливості та інші аспекти, які сприяють конкурентоспроможності та успішності підприємства в економічному середовищі» [2].

На думку Н. Андрушкевич, О. Телепенко й А. Тараненко, економічний потенціал підприємства – це система ресурсів, унаслідок взаємодії яких досягаються поставлені цілі фінансово-господарської діяльності підприємства. Вона поєднує такі основні елементи: фінансові ресурси; інформаційні ресурси; кадрові ресурси; технологічні ресурси; технічні ресурси; просторові ресурси; ресурси системи управління.

Окрім ресурсного підходу, функціональний підхід передбачає, що структура потенціалу підприємства визначається основними функціями, серед яких – виробництво, техніко-технологічне забезпечення, маркетинг, зберігання й передача інформації, організація роботи підприємства, соціальне обслуговування працівників, пошук і розміщення фінансових ресурсів.

Проте автори наголошують, що обидва вищезазначені підходи є односторонніми й не розкривають повною мірою структури потенціалу підприємства [1, с. 7].

З огляду на відмінності в підходах науковців до трактування економічного потенціалу, А. Лисенко й С. Коряк уважають за доцільне виокремлювати його ресурсно-виробничий, ресурсно-стратегічний, виробничо-стратегічний складники й формувати на цій основі відповідні концепції: ресурсно-виробничу, ресурсно-стратегічну, виробничо-стратегічну та ресурсно-виробничо-стратегічну. Виходячи із цього, автори пропонують поняття «економічний потенціал» розуміти як сукупність ресурсів і можливостей, що з розвитком продуктивних сил та економічних відносин можуть бути максимально використаними в процесі вирішення стратегічних завдань [8, с. 225].

Отже, при визначенні економічного потенціалу більшість науковців вважає, що «економічний потенціал» є сукупністю ресурсів підприємства з його наявними можливостями та здібностями, за допомогою яких забезпечується найбільш можливий обсяг виробництва, досягається необхідний рівень відтворення підприємства з максимальним економічним ефектом, тобто його прибутковістю.

Одним із основних факторів ефективного розвитку підприємств різних форм господарювання, успішність функціонування й результативність діяльності значною мірою залежать від фінансового потенціалу.

Більшість науковців вважає, що фінансовий потенціал – це частина економічного потенціалу підприємства, є одним із найважливіших чинників забезпечення ефективності діяльності сучасних суб'єктів господарювання.

У наукових дослідженнях дуже часто фінансовий потенціал розглядається як поєднання наявних у підприємстві фінансових ресурсів і можливості щодо їх нарощення шляхом отримання максимального результативного ефекту.

Погоджуємося з думкою А. Дараган та А. Геворкян, що сутність фінансового потенціалу полягає не стільки в наявності фінансових ресурсів у конкретний проміжок часу, як у здатності підприємства формувати й відтворювати необхідні активи в повному обсязі з мінімальними витратами й у стислі терміни [4, с. 56].

Деякі автори в дослідженнях зазначають, що фінансовим потенціалом є фінансові ресурси, з приводу яких виникають відносини на підприємстві з метою досягнення його ефективного та рентабельного функціонування. Інші ж вважають, що фінансовий потенціал являє собою сукупність фінансових ресурсів, за допомогою ефективного й раціонального використання яких підприємство здатне отримати прибуток і досягти поставленої мети своєї діяльності, а також отримати максимально можливий фінансовий результат за рахунок використання наявних власних ресурсів і залучення додаткових [3, с. 75].

Дослідивши особливості підходів до трактування понять «економічний потенціал» і «фінансовий потенціал», можемо узагальнити й об'єднати їх у єдину дефініцію «фінансово-економічний потенціал». Це дасть змогу отримати ширше уявлення про потенціал підприємства, що сприятиме розробленню ефективної стратегії для забезпечення його функціонування в сучасному бізнес-середовищі та конкурентоспроможності на ринку.

Економічна категорія фінансово-економічного потенціалу виникає як результат розуміння того, що для успішної діяльності суб'єктів господарювання необхідно не лише мати фінансові ресурси, а й ефективно використовувати їх у поєднанні з економічними можливостями [5, с. 34].

Так, на думку І. Труніної й О. Глазунової, фінансово-економічний потенціал підприємства – це інтегрована система оптимальних пропорцій наявних фінансових та економічних ресурсів, а також можливостей використання резервів суб'єкта господарювання для забезпечення його успішного функціонування в стратегічному періоді за динамічних умов господарювання [10, с. 110].

На нашу думку, для забезпечення максимальної ефективності використання фінансово-економічного потенціалу залучення до виробничого процесу всієї сукупності фінансових та економічних ресурсів можливо лише за абсолютної стабільності зовнішнього середовища.

Тому сьогодні суб'єктам господарювання для запобігання кризовим явищам варто забезпечити свою діяльність відповідними ресурсними запасами, які знаходяться в резерві й не задіяні у виробничому процесі (рис. 1).

Д. Крилов вважає, що фінансово-економічний потенціал уособлює комплексну характеристику, що в конкретний момент часу й при певних умовах відображає наявні й потенційні ресурси, а також має орієнтацію на досягнення поставлених цілей діяльності підприємства [7]. Тому погоджуємося з думкою автора, що основною передумовою оцінювання фінансово-економічного потенціалу суб'єкта господарювання є побудова подальшої

Рис. 1. Сутність дефініції фінансово-економічного потенціалу підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [10].

стратегії його розвитку, яка передбачатиме мінімізацію потенційних ризиків і максимізацію ефективності його діяльності в майбутньому.

Цікавим, на нашу думку, є твердження [9], що фінансово-економічний потенціал підприємства – це можливий стан підприємства, його місце й значення на ринку, оцінені з урахуванням поточного фінансово-економічного стану підприємства та кон'юнктури ринку в поточному й прогнозованому періоді часу.

Тому, досліджуючи фінансово-економічний потенціал підприємства, доцільно брати до уваги не лише внутрішні фактори, а й зовнішні. При цьому мати на увазі, що ризики й можливості, які несе зовнішнє середовище, можуть негативно впливати на стан і рівень розвитку самого підприємства в сучасних умовах.

Сучасні складні умови сьогодення, зумовлені повномасштабною війною, негативно позначаються на фінансово-економічному потенціалі вітчизняних підприємств, адже за таких обставин важко оцінювати та прогнозувати окремі складники потенціалу підприємства та його господарську діяльність загалом.

Тому за таких умов для досягнення високих результатів діяльності вітчизняним підприємствам необхідно згуртованіше й раціональніше використовувати наявні та потенційні ресурси й можливості, вчасно реагувати на виклики й загрози зовнішнього середовища, спрямовуючи свою діяльність не лише на задоволення поточних потреб, зокрема у вигляді прибутку, а й на планування діяльності й нарощування фінансово-економічного потенціалу в майбутньому.

У цьому контексті особливого значення набувають дослідження й оцінювання наявного фінансово-економічного потенціалу підприємства та виявлення можливостей його нарощування.

Фінансово-економічний потенціал є підґрунтям визначення стратегічних напрямів розвитку суб'єкта господарювання, формуючи при цьому механізм перетворення ресурсного й виробничого потенціалів у фінансові результати діяльності підприємства [6].

Досліджуючи фінансово-економічний потенціал підприємства, доцільно систематично оцінювати його фінансовий стан і визначати фінансову безпеку, адже, приймаючи виважені управлінські рішення й ураховуючи рівень інвестиційного та резервного фінансового забезпечення, показники фінансового стану суб'єкта господарювання мають використовуватися під час оцінювання досягнень визначених потреб і вирішенні поставлених завдань у поточному періоді й у перспективі зокрема.

Саме оцінювання показників фінансового стану дасть підприємству змогу виявити резерви та шляхи покращення його потенційних можливостей на ринку. Наявність і рівень фінансово-економічного потенціалу дає змогу більш досконало визначати потребу підприємства в капіталі, оцінювати вартість джерел формування капіталу, а також відповідно до обраної стратегії розвитку підприємства визначати його структуру капіталу.

Висновки. Таким чином, на основі виникнення й походження основних ідей науковців пропонуємо розглядати фінансово-економічний потенціал підприємства як комплексну систему, яка містить фінансовий та економічний складники, а також сукупність ресурсів, що використовується для досягнення фінансових та економічних цілей, і можливостей їх використання з метою забезпечення успішного розвитку та стійкості підприємства в умовах ринкової конкуренції. За результатами дослідження встановлено, що успішність господарської діяльності підприємства залежить від формування фінансово-економічного потенціалу, можливостей його використання й розвитку в майбутньому.

Список використаних джерел

- Андрушкевич Н.В., Телепенько О.В., Тараненко А.А. Особливості формування і аналізу економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 42. С. 5–11.
- Ареф'єва О., Долженко Д. Теоретичне підґрунтя формування економічного потенціалу підприємства в умовах посилення транспарентності розвиткових процесів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка»*. 2024. Вип. 18(36). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-18\(36\)-06](https://doi.org/10.33296/2707-0654-18(36)-06).

3. Громова А.Є. Фінансовий потенціал, як основа формування прибутку підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 5. С. 75–78.
4. Дараган А.В., Геворкян А.Ю. Формування складників фінансового потенціалу підприємства. *Економічний простір*. 2021. № 167. С. 55–58.
5. Заїка К.О. Формування адаптивного фінансово-економічного потенціалу промислового підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 051 «Економіка» / Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, МОН України. Кременчук, 2024. 231 с.
6. Куліш Г.П., Чепка В.В. Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільності економіки. *Статистика України*. 2017. № 1. С. 29–35.
7. Крилов Д.В. Структура та принципи фінансово-економічного потенціалу підприємства в сучасних умовах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія «Економіка та управління»*. 2024. № 14. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-14-04-09>.
8. Лисенко А.М., Коряк А.С. Поняття економічного потенціалу та концептуалізація підходів до його трактування. *Центральноукраїнський науковий вісник. Серія «Економічні науки»*. 2020. Вип. 5 (38). С. 221–227.
9. Мережко В.М. Формування фінансово-економічного потенціалу у розвитку ЗЕД підприємств за умов євроінтеграції : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2021. 283 с.
10. Труніна І.М., Глазунова О.О. Теоретико-концептуальні засади фінансово-економічного потенціалу промислового підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія «Економічні науки»*. 2023. № 6. С. 107–111.

Haibura Yu. A.

Candidate of Economic Sciences,

*Associate Professor at the Department of Finance, Banking, Insurance and Electronic Payment Systems,
Higher educational institution “Podillia State University”*

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

E-mail: hayburay@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2267-4968

FINANCIAL AND ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE: ESSENCE AND SIGNIFICANCE IN THE CONDITIONS OF NEGATIVE INFLUENCES

Abstract

The article substantiates the theoretical aspects of the essence and significance of the financial and economic potential of an enterprise in the conditions of negative influences.

Analysis of scientific opinion regarding the category of financial and economic potential showed the presence of different approaches and assessments.

It has been established that the financial and economic potential of an enterprise is formed on the basis of the functional relationship between financial and economic potentials, taking into account the specific features of each of them. The approaches to defining the content of the concepts of “economic potential of an enterprise” and “financial potential of an enterprise” are systematized, which interact and complement each other, creating a comprehensive picture of the financial and economic potential of an enterprise. This emphasizes the relevance and significance of financial and economic potential as a tool for management analysis and decision-making, especially in conditions of instability and transformations.

It is found that financial and economic potential is associated with the process of attracting financial resources, their use, and is also closely related to the investment component of the enterprise's strategy.

It is determined that financial and economic potential should not be identified with financial resources, since it is a much broader concept and forms a mechanism for the dynamic transformation of resources into the results of the enterprise's activities.

The understanding of the financial and economic potential of separating the realized component (which is already used by the enterprise) and the reserve component (which can be activated in the future) has been deepened, which is important for making balanced management decisions in order to ensure the successful development and sustainability of the enterprise in conditions of market competition.

It has been determined that full-scale invasion significantly affects the formation of the financial and economic potential of enterprises, determining new realities and challenges for the business environment.

Key words: enterprise, economic potential of the enterprise, financial potential of the enterprise, resources, financial and economic potential of the enterprise, business environment

References

1. Andrushkevych, N.V., Telepen'ko, O.V., & Taranenko, A.A. (2024). Osoblyvosti formuvannya i analizu ekonomichnoho potentsialu sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv. [Peculiarities of the formation and analysis of the economic potential of agricultural enterprises]. *Pidpryyemnytstvo i torhivlya*, 42, pp. 5–11 [in Ukrainian].
2. Aref'yeva, O., & Dolzhenko, D. (2024). Teoretychne pidgruntya formuvannya ekonomichnoho potentsialu pidpryyemstva v umovakh posylennya transparentnosti rozvytkovykh protsesiv. [Theoretical background of formation of economic potential of enterprise in conditions of strengthening transparency development processes]. *Adaptyvne upravlinnya: teoriya i praktyka. Seriya Ekonomika*, 18(36). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-18\(36\)-06](https://doi.org/10.33296/2707-0654-18(36)-06) [in Ukrainian].

3. Hromova, A.Ye. (2017). Finansovyy potentsial, yak osnova formuvannya prybutkupidpryyemstva. [Financial potential as basis of forming company profits]. *Infrastruktura rynku*, 5, pp. 75–78 [in Ukrainian].
4. Darahan, A.V., & Hevorkyan, A. Yu. (2021). Formuvannya skladnykiv finansovoho potentsialu pidpryyemstva. [Formation of components of financial potential of the enterprise]. *Ekonomichnyy prostir*, 167, pp. 55–58 [in Ukrainian].
5. Zayika, K.O. (2024). Formuvannya adaptivnoho finansovo-ekonomichnoho potentsialu promyslovoho pidpryyemstva : dys. ... kand. ekon. nauk : 051 – Ekonomika. [Formation of adaptive financial and economic potential of industrial enterprises]. Kremenchuts'kyy natsional'nyy universytet imeni Mykhayla Ostrohrads'koho, MON Ukrayiny. Kremenchuk, 231 p. [in Ukrainian].
6. Kulish, H.P., & Chepka, V.V. (2017). Finansovyy potentsial pidpryyemstva ta yoho rol' v umovakh nestabil'nosti ekonomiky. [Financial Potential of an Enterprise and its Significance in the Economically Unstable Environment]. *Statystyka Ukrayiny*, 1, pp. 29–35 [in Ukrainian].
7. Krylov, D.V. (2024). Struktura ta pryntsypy finansovo-ekonomichnoho potentsialu pidpryyemstva v suchasnykh umovakh. [The structure and principles of the financial and economic potential of the enterpris in modern conditions]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya*, 14. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-14-04-09> [in Ukrainian].
8. Lysenko, A.M., & Koryak, A.S. (2020). Ponyattya ekonomichnoho potentsialu ta kontseptualizatsiya pidkhodiv do yoho traktuvannya. [The concept of economic potential and conceptualization of approaches to its interpretation]. *Tsentral'no ukrayins'kyi naukovi visnyk. Ekonomichni nauky*, 5 (38), pp. 221–227 [in Ukrainian].
9. Merezko, V.M. (2021). Formuvannya finansovo-ekonomichnoho potentsialu u rozvytku ZED pidpryyemstv za umov yevrointegratsiyi [Formation of financial and economic potential in the development of foreign economic activity of enterprises in conditions of European integration]. *Candidate's thesis*. Khmel'nyts'kyi natsional'nyy universytet. Khmel'nyts'kyi, 283 p. [in Ukrainian].
10. Trunina, I.M., & Hlazunova, O.O. (2023). Teoretyko-kontseptual'ni zasady finansovo-ekonomichnoho potentsialu promyslovoho pidpryyemstva. [Theoretical and conceptual basis of the financial and economic potential of an industrial enterprise]. *Visnyk NTU «KHPI» (ekonomichni nauky)*, 6, pp. 107–111 [in Ukrainian].